

- 2 NOV 2001

CIVIC-MINDED IN THE CONTEXT OF THAI CIVIL SOCIETY

WIRAT KAMSRICHAN

อธิษัฒนาการ

จาก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF DOCTOR OF EDUCATION
(POPULATION EDUCATION)
FACULTY OF GRADUATE STUDIES
MAHIDOL UNIVERSITY

2001

ISBN 974-04-0612-2

COPYRIGHT OF MAHIDOL UNIVERSITY

TH

W ๙๙๘๕

๘๐๐๑

Copyright by Mahidol University

3836167 SHPE/D : MAJOR : POPULATION EDUCATION; Ed.D.

(POPULATION EDUCATION)

KEY WORDS : CIVIC-MINDED / PUBLIC CONSCIOUS / CIVIL SOCIETY

WIRAT KAMSRICHAN : CIVIC-MINDED IN THE CONTEXT OF THAI CIVIL SOCIETY. THESIS ADVISORS: NAWARAT PHLAINOI, Ed.D., ANUCHAT POUNGSOMLEE, Ph.D., KRITAYA ARCHAVANITKUL, Ph.D.119 p. ISBN 974-04-0612-2

Regional and global crises partially stem from the quality and behavioral process of the population. The qualitative change of individuals towards civic mindedness in the context of a civil society could explain an efficient problem-solving processes as well as creates a more sustainable, popular sector, management capacity, which could be promoted on a wider scale. The objective of this study was to study the conditions and facilitating or hindering factors for the emergence of civic-mindedness in the context of the Thai civil society.

The study employed the participatory observation method in 2 case studies in Nakhon Pathom and Kanchanaburi and also a research survey of 127 participants nationwide who had and / or were involved in the development process of public consciousness in civil society. This was undertaken to further understand the topic of investigation in a wider scope.

The study results revealed that there were several dimensions to the civic-minded characteristic. They included self-discipline in both personal and public activity participation and internal self-restraint. These were necessary elements for an individual to put public interest ahead of personal gain, collective participation for the benefits of the majority in economic, social and political terms, possession of moral courage, commitment to democratic ideology, and the treatment of others as beloved friends. Essential conditions for the emergence of civic mindedness in the Thai context were horizontally related community with civic-minded members, political equality, cohesion and solidarity, mutual trust, social capital availability, political participation and politicization process. Conventional kinship and patronage systems must be positive for civil society and civic mindedness. The kinship system was the foundation of the "us" concept and protected group's interests, creating the reciprocal relationship. The patronage system created the notion of power from "giving" which might raise the awareness of sacrifice to others. Therefore, in rural communities, civic consciousness in the context of civil society could be created.

We suggest from the study that to create civic mindedness, social learning organization should be done on various occasions and means, such as, public and cultural activity and participation, formation of social skills through public activities and learning via career and work. The concept should be integrated in the formal education system covering knowledge, practical skills, virtues and ethics of civic citizenship. In the drive to attain a civil society, three essential aspects should be implemented: the connection of roots and local wisdom with religious teachings, the transformation of innovative ideas into actual practice and systemic planning strategies.

3836167 SHPE /D : สาขาวิชา: ประชากรศึกษา; ศษ.ด. (ประชากรศึกษา)

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ : จิตสำนึกพลเมืองในบริบทประชาสังคมไทย (CIVIC-MINDED IN THE CONTEXT OF THAI CIVIL SOCIETY) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : เนาวรัตน์ พลายน้อย, Ed.D., กฤตยา อาชวนิจกุล, Ph.D., อนุชาติ พวงสำลี, Ph.D. 119 หน้า. ISBN 974-04-0612-2

วิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทั้งในระดับโลกและในระดับท้องถิ่น ส่วนหนึ่งเกิดจากคุณภาพและกระบวนการในเชิงพฤติกรรมของประชากร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพของปัจเจก ผู้การมีจิตสำนึกพลเมืองในบริบทประชาสังคม เป็นตัวอธิบายการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพ และเป็นวิถีจัดการที่ยั่งยืนโดยภาคประชาชน ซึ่งควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายมากขึ้น การวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไขการก่อเกิดและปัจจัยเกื้อหนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการมีจิตสำนึกพลเมือง/ สาธารณะ (Civic minded) ในบริบทประชาสังคมไทย ทั้งนี้ โดยทำการศึกษาในเชิงพัฒนาการและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง 2 กรณี คือ ชมรมชมเกษม ประชาคมสุขภาพองค์กรร่วมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม สำหรับชุมชนเมือง และชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี สำหรับชุมชนชนบท อีกทั้งได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ ที่เลือกสรรว่าเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกพลเมืองและ / หรืออยู่ในกระบวนการพัฒนาสังคมในแนวทางประชาสังคมอย่างต่อเนื่องในระยะหนึ่ง จำนวน 127 ราย เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่ทำการศึกษาเพิ่มมากขึ้นในวงกว้าง

ผลการศึกษา พบว่า คุณลักษณะของการมีจิตสำนึกพลเมืองนั้น มีอยู่หลายมิติ อันได้แก่ การมีวินัยในตน ทั้งในเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม เคารพกติกาที่ร่วมกันสร้างขึ้น ปฏิบัติสิทธิและหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยจิตใจอาสา ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ใส่ใจกิจสาธารณะ การมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การมีความกล้าหาญทางจริยธรรม ปกป้องความถูกต้อง เพื่อความดี ความยุติธรรม และสันติภาพของสังคม การมีความผูกพันและยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย ปฏิบัติต่อผู้อื่นเยี่ยงกัลยาณมิตร เท่าเทียม และเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน เงื่อนไขการก่อเกิดจิตสำนึกพลเมืองที่สำคัญในบริบทประชาสังคมไทยคือ การมีชีวิตของชุมชน ซึ่งทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์กันในแนวนราบ การปฏิบัติจิตสำนึกพลเมืองอยู่ในวิถีชีวิต ความเป็นชุมชน ซึ่งสมาชิกเชื่อมโยงกันในฐานะพลเมือง มีความเท่าเทียมและเสมอภาคในเชิงการเมือง ความเป็นเอกภาพและสมานสามัคคี เชื่อถือและไว้วางใจกัน ผูกมัดตนกับความเป็นหมู่คณะ การมีทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมือง และกระบวนการหล่อหลอมทางการเมือง ลักษณะดั้งเดิมบางประการของระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ อาจส่งผลเชิงบวกในบางแง่ ต่อความเป็นประชาสังคมและการก่อเกิดจิตสำนึกพลเมือง โดยระบบเครือญาติ อาจเป็นพื้นฐานในการหล่อหลอมสำนึกในความเป็น 'เรา' และการรักษาผลประโยชน์พวกพ้อง ก็อาจพัฒนาสู่การสร้างความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน ส่วนระบบอุปถัมภ์ ซึ่งก่อให้เกิดสำนึกเกี่ยวกับอำนาจที่เกิดจาก 'การให้' ก็อาจยกระดับไปสู่สำนึกในการเสียสละและให้แก่ผู้อื่นมากกว่ารับ ดังนั้น ในชุมชนชนบท จึงอาจเสริมสร้างจิตสำนึกพลเมืองในบริบทประชาสังคมได้ด้วย

การวิจัยนี้ ให้ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างจิตสำนึกพลเมือง เพื่อพัฒนาเชิงคุณภาพของประชากร หรือแก้ปัญหาผ่าน 'การสร้างคน' และ 'การจัดการของชุมชน' โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ในหลาย ๆ โอกาสและหลายช่องทาง ซึ่งเน้นความเป็นธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม กิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งมีฐานความรู้ ภูมิปัญญา และอุดมคติสังคม นับแต่กลุ่มเด็กและเยาวชน การเสริมสร้างทักษะเชิงสังคม ผ่านการทำกิจกรรมสาธารณะร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ผ่านการประกอบอาชีพและการทำงาน สำหรับการศึกษาอย่างเป็นทางการ ก็ควรสอดแทรกเนื้อหา ซึ่งครอบคลุมทั้งความรู้ในความเป็นพลเมืองของสังคม ทักษะปฏิบัติ คุณธรรมและจริยธรรมในความเป็นพลเมือง ในการขับเคลื่อนประชาสังคมในบริบทสังคมไทยนั้น มีสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ 3 ประการ คือ การเชื่อมโยงกับรากเหง้าและภูมิปัญญาที่สืบเนื่องกับศาสนธรรม การแปรสิ่งที่เป็นนวัตกรรมทางความคิด เช่น พุทธธรรม แผนพัฒนาประเทศ รัฐธรรมนูญ ตลอดจนการค้นพบวิธีคิดและมองโลกอย่างใหม่ ให้ปรากฏผลจริงในทางปฏิบัติ และการมีภาคปฏิบัติกร รวมทั้งกลวิธีในการวางแผน อย่างเป็นระบบ